

Uzasadnienie

Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie w sprawie ustanowienia planu ochrony rezerwatu przyrody Kantor Stary, zwanej dalej „projektem zarządzenia”, jest wynikiem kontroli nadzorczej przeprowadzonej na podstawie § 5 ust. 2 i 3 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2009 r. w sprawie trybu kontroli aktów prawa miejscowego ustanowionych przez wojewodę i organy niezespolonej administracji rządowej (Dz. U. poz. 1754) przez Ministra Środowiska. Minister Środowiska dokonując kontroli zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie z dnia 13 listopada 2017 r. zmieniającego zarządzenie w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody Kantor Stary (Dz. Urz. Woj. Maz. poz. 10646), zwanego dalej „zarządzeniem zmieniającym” stwierdził w nim poniższe uchybienie uzasadniające jego zmianę.

- 1) *„wątpliwości budzi ustanowienie tego aktu jako zarządzenia zmieniającego. Zmieniane kontrolowanym aktem rozporządzenie nr 80 Wojewody Mazowieckiego z dnia 4 listopada 2008 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Kantor Stary” (Dz. Urz. Woj. Maz. poz. 7041) zostało czasowo utrzymane w mocy, bez możliwości nowelizacji na podstawie art. 172 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2018 r. poz. 2081, z późn. zm.). Natomiast zgodnie z 34 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (Dz. U. z 2016 r. poz. 283) nie nowelizuje się aktu wykonawczego zachowanego czasowo w mocy przez nową ustawę, chyba że ustawa ta wyraźnie przewiduje taką możliwość”;*
- 2) *„w nadanym przez 1 pkt 1 kontrolowanego zarządzenia nowym brzmieniu załącznika nr 1 do zmienianego rozporządzenia Wojewody Mazowieckiego, w pkt 113, wskazano niepoprawną współrzędną X, uniemożliwiającą prawidłowe odtworzenie granicy i powierzchni rezerwatu”*
- 3) *„w 2 pkt 2 wątpliwości budzi treść 2 ust. 2 zmienianego zarządzenia, tj. nowe brzmienie przyrodniczych i społecznych uwarunkowań realizacji celu, o którym mowa w 2 ust. 1, ponieważ zostały one sformułowane jako cele do osiągnięcia, a nie jak uwarunkowania realizacji celu. Powyższe stwierdzenie wynika z faktu, iż w 2 ust. 2 użyte zostały odpowiednio następujące sformułowania: „zachowanie stosunków wodnych w obrębie rezerwatu (...)”, „zwiększenie różnorodności gatunkowej drzewostanów”, „zachowanie cennych siedlisk przyrodniczych (...)”, „dopasowanie składu gatunkowego drzewostanów (...)”, „ograniczenie penetracji rezerwatu przez człowieka (...)”, które brzmią jak cele do osiągnięcia, ewentualnie jak rozwinięcie celu określonego w 2 ust. 1. „Celem ochrony w rezerwacie jest zachowanie 6...”*
- 4) *„wątpliwości budzi zasadność wskazywania w zmienianym akcie, w załączniku nr 6, zezwolenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie jako sposobu udostępniania wskazanego obszaru i miejsca („Całego obszaru rezerwatu”) dla celów naukowych. Zgodnie z art. 15 ust. 5 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody w rezerwatach przyrody regionalny dyrektor ochrony środowiska może zezwolić na obszarze rezerwatu przyrody na odstępstwa od zakazów, o których mowa w ust. 1 (np. zakazu prowadzenia badań naukowych w rezerwacie przyrody bez jego zgody), jeżeli jest to uzasadnione m.in. wykonywaniem badań naukowych i nie spowoduje to negatywnego oddziaływania na cele ochrony przyrody rezerwatu przyrody. Zezwolenie na ww. odstępstwa, wydawane jest w drodze decyzji administracyjnej na czas określony, nie dłuższy niż 5 lat. Decyzja administracyjna nie jest sposobem udostępniania wskazanego obszaru i miejsca”.*

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Warszawie poprawił wskazane błędy poprzez wydanie odrębnego, nowego zarządzenia. Nie wprowadzono natomiast zmian do skontrolowanego zarządzenia zmieniającego. Zarządzenie zmieniające jest bowiem jednorazowym aktem prawnym zmieniającym rozporządzenie nr 80 Wojewody Mazowieckiego z dnia 4 listopada 2008 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody "Kantor Stary" (Dz. Urz. Woj. Maz. poz. 7041), zwane dalej „rozporządzeniem Wojewody”.

W rozumieniu przepisów prawnych jest ono zatem unormowaniem nowelizującym i co jest z tym związane, wprowadzanie do niego zmian po jego wejściu w życie byłoby bezprzedmiotowe. Modyfikowania obowiązującego stanu prawnego, jakim jest nowelizowanie elementów aktu

normatywnego, dokonuje bowiem się poprzez zmianę tekstu aktu prawnego obowiązującego w dniu wejścia w życie przepisów zmieniających. Inaczej rzecz ujmując, jeśli pierwotnie przyjęty tekst aktu prawnego był zmieniany, zmienia się taką wersję aktu, która uwzględnia wprowadzone wcześniej zmiany. Zawsze jednak nowelizacja powinna odnosić się do aktu prawnego podjętego w danej sprawie (w danym zakresie przedmiotowym). Przepisy zmieniające mają charakter czynności konwencjonalnej, której normatywny skutek „konsumuje się” (wyczerpuje się) w momencie ich wejścia w życie. Zatem zmiana przepisów wprowadzonych rozporządzeniem Wojewody możliwa jest tylko poprzez nowelizację zarządzenia pierwotnego a nie zarządzenia zmieniającego. Tak przyjęty tryb postępowania znajduje odzwierciedlenie w Rozporządzeniu Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (Dz. U. z 2016 r., poz. 283), zwanego dalej „Zasadami”. Zgodnie z § 141 i § 143 Zasad do aktów prawa miejscowego stosuje się odpowiednio przepisy wyrażone w dziale II. Na podstawie powyższego odesłania zastosowanie w przedmiocie sprawy znajduje § 90 Zasad. Zgodnie z nim zmienia się zawsze pierwotny tekst ustawy, a jeżeli wprowadzono do niego zmiany - tekst zmieniony. Jeżeli ogłoszono tekst jednolity ustawy, zmienia się ten tekst, a w przypadku gdy wprowadzono zmiany do tekstu jednolitego - zmieniony tekst jednolity. Ponadto poprzez § 91 Zasad przyjęto, że nie nowelizuje się przepisów zmieniających inny akt prawny. Jeżeli jest to konieczne dla wyeliminowania rażącego błędu w przepisach zmieniających ogłoszonego aktu prawnego, można wyjątkowo znowelizować te przepisy wyłącznie w okresie ich *vacatio legis*, przy czym nowelizację przepisów zmieniających wprowadza się w życie najpóźniej w dniu wejścia w życie aktu zmienianego. W związku z powyższym, dokonywanie zmian w zarządzeniu zmieniającym, po wejściu jego w życie, godziłoby w reguły stanowiące fundamenty zasady prawidłowej legislacji, ukształtowane jako system ściśle ze sobą powiązanych dyrektyw adresowanych do prawodawcy, wskazujących w jaki sposób należy dokonywać zmian prawa. Przy tak ugruntowanym stanie prawnym, wyeliminowanie z obrotu prawnego zarządzenia zmieniającego może nastąpić poprzez wygaszenie obowiązywania rozporządzenia Wojewody, co z kolei w świetle art. 172 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2023 r. poz. 1094, z późn. zm.) może nastąpić poprzez wydanie zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody Kantor Stary.

Projekt zarządzenia jest aktem prawnym określającym sposoby ochrony zasobów, tworów i składników przyrody występujących na obszarze rezerwatu przyrody Kantor Stary, zwanego dalej „rezerwatem”. Plan ochrony tworzy się dla zapewnienia właściwego funkcjonowanie i ochrony rezerwatu. Projekt zarządzenia został on opracowany na podstawie art. 19 ust. 6 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1336, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą o ochronie przyrody”, z uwzględnieniem art. 20 ust. 1, 2 i 3 tej ustawy. Zakres zrealizowanych prac został dostosowany do zasobów, tworów i składników przyrody, walorów krajobrazowych oraz wartości kulturowych rezerwatu. Opracowując projekt zarządzenia uwzględniono treść rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 r. w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego, dokonywania zmian w tym planie oraz ochrony zasobów, tworów i składników przyrody (Dz. U. poz. 794).

Rezerwat pokrywa się powierzchniowo z obszarem objętym ochroną w ramach sieci Natura 2000 specjalnym obszarem ochrony Kantor Stary (PLH140007), ustanowionym Rozporządzeniem Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 11 września 2023 r. w sprawie specjalnego obszaru ochrony siedlisk Kantor Stary (PLH140007) (Dz. Urz. Woj. Maz. poz. 2123), zwanym dalej „obszarem Natura 2000”. Fakt ten stanowił główną przyczynę wprowadzenia zmian do rozporządzenia Wojewody. Rozporządzenie Wojewody zostało wydane w reżimie prawnym obowiązującym przed zmianami jakie do ustawy o ochronie przyrody wniosła ustawa z dnia 3 października 2008 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1237). Obowiązująca w tamtym okresie ustawa o ochronie przyrody nie nakładała obowiązku uwzględniania w planach ochrony rezerwatów przyrody kwestii związanych z pokrywającymi się z nimi obszarami Natura 2000. Poprzez art. 30 ust. 1 wskazywała ona jedynie, że plan ochrony rezerwatu przyrody uwzględniający zakres planu ochrony obszaru Natura 2000 staje się planem ochrony dla obszaru Natura 2000. Wprowadzone w życie 15 listopada 2008 r. zmiany do ustawy o ochronie przyrody, a dokładniej rzecz ujmując, dodany do art. 20 tej ustawy ust. 5, zmienił

w tym zakresie reżim prawny w na tyle istotny sposób, że obowiązkiem stało się uwzględniania w planie ochrony rezerwatu przyrody zakresu planu zadań ochronnych pokrywającego się z nim obszaru Natura 2000. Posłużenie się przez ustawodawcę w tym przepisie sformułowaniem „powinny uwzględnić” oznacza bowiem konieczność względną, czyli sytuację, w której podmiot zobowiązany do podjęcia określonego działania w sprzyjających okolicznościach jest w stanie obowiązek ten wypełnić. Znowelizowanie w ww. zakresie ustawy o ochronie przyrody uczyniło rozporządzenie Wojewody niezgodnym z tą ustawą, tym niemniej zastosowane w art. 157 ustawy o ochronie przyrody rozwiązanie podtrzymało je w mocy. Ustawodawca nie zawierając w tym przepisie reguły koalicyjnej, rozstrzygającej zasady postępowania w przypadku sprzeczności dotychczasowych przepisów wykonawczych z ustawą, zachował rozporządzenie Wojewody do czasu wejścia w życie aktu wykonawczego wydanego na podstawie nowej ustawy o ochronie przyrody. W praktyce oznacza to, że obowiązujące rozporządzenie Wojewody, jako akt prawny obejmujący rezerwat przyrody pokrywający się z obszarem Natura 2000 i nieuwzględniające zakresu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000, winno zostać uzupełnione o wspomniany zakres w okresie jego obowiązywania.

Projekt zarządzenia, zgodnie z postanowieniami art. 20 ust. 5 ustawy o ochronie przyrody, uwzględnia zakres planu zadań ochronnych dla pokrywającego się z nim obszaru Natura 2000.

W rezerwacie nie wyznacza się miejsc wprowadzania psów, o których mowa w art. 15 ust. 1 pkt 16 ustawy o ochronie przyrody.

W rezerwacie nie wyznacza się obszarów, gdzie można wykonywać polowania, o których mowa w art. 15 ust. 1 pkt 4 ustawy o ochronie przyrody, w związku z czym, rezerwat nie może wchodzić w skład obwodu łowieckiego. Kwestia wykonywania polowań w rezerwach przyrody oraz włączania tej formy ochrony przyrody w skład obwodów łowieckich została ugruntowana przepisami dwóch ustaw, tj. ustawy o ochronie przyrody oraz ustawy z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie (t.j. Dz. U. z 2023 poz. 1082, z późn. zm.), zwanej dalej „Prawem łowieckim”. Zgodnie z art. 26 pkt 1 Prawa łowieckiego, w skład obwodów łowieckich nie wchodzi rezerwaty przyrody, z wyjątkiem rezerwatów lub ich części, w których na obszarach wyznaczonych w planie ochrony lub zadaniach ochronnych nie zabroniono wykonywania polowania. Natomiast stosownie do art. 15 ust. 1 pkt 4 ustawy o ochronie przyrody, w rezerwach przyrody zabronione jest wykonywanie polowań za wyjątkiem obszarów wyznaczonych w planie ochrony. Poprzez taką konstrukcję prawa ustawodawca powiązał przepisy Prawa łowieckiego z przepisami ustawy o ochronie przyrody, zespalając obie te ustawy pojęciem „wykonywanie polowań”. Należy mieć przy tym na względzie, że ustawy te mają inny zakres przedmiotowy i zakaz wykonywania polowań w rezerwach jak i sposób zwolnienia z obowiązku jego przestrzegania wynika z rozwiązań ustawy o ochronie przyrody, regulującej zasady funkcjonowania tej formy ochrony przyrody. Natomiast narzędzie, jakie w stosunku do rezerwatów przyrody zostało zastosowane przepisami Prawa łowieckiego, należy traktować jako zagadnienie uregulowane ustawą o ochronie przyrody przeniesione na jego grunt z tej ustawy. Prawo łowieckie nie zawiera bowiem przepisów stanowiących podstawę do rozstrzygnięcia planem ochrony kwestii wprowadzania odstępstw od ograniczeń wynikających z utworzenia rezerwatu przyrody i z tego tytułu może regulować samodzielnie zasady działania obwodów łowieckich poza granicami tej formy ochrony przyrody. Prawo łowieckie w sposób ogólny wskazuje w art. 8 ust. 1, że w obwodach łowieckich prowadzona jest gospodarka łowiecka. Wskazać w tym miejscu należy, że ustawodawca wyraźnie rozgraniczył znaczenie pojęcia polowanie i gospodarka łowiecka. Zgodnie z art. 4 ust. 2 Prawa łowieckiego, polowaniem jest wykonywanie czynności obejmujących tropienie, strzelanie z myśliwskiej broni palnej, łowienie sposobami dozwolonymi zwierzyny żywej, łowienie zwierzyny przy pomocy ptaków łowczych zmierzające do wejścia w jej posiadanie. Gospodarką łowiecką będzie natomiast, zgodnie z art. 4 ust. 1 tej ustawy, szeroko rozumiana działalność w zakresie ochrony, hodowli i pozyskiwania zwierzyny. Elementem wiążącym, będący częścią wspólną polowania i gospodarki łowieckiej, będzie pozyskiwanie zwierzyny, jako czynność wykonywana dozwolonymi dla polowania metodami zmierzająca do wejścia w posiadanie zwierzyny. Rezerwat przyrody został zdefiniowany natomiast w art. 13 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody, jako obszar zachowany w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, siedliska zwierząt i siedliska grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi,

naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi. Taka konstrukcja prawa pozwala przyjąć, że treść wyrażoną przepisem art. 26 Prawa łowieckiego należy rozumieć jako konsekwencję art. 13 ust. 1 oraz art. 15 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody, którymi ustawodawca przyjął zasadę, że cała przyroda oraz walory krajobrazowe na terenie rezerwatu podlega ochronie i wszelkie działania podejmowane w rezerwacie winny być podporządkowane pod tę ochronę. Zastosowane w art. 26 ust. 1 Prawa łowieckiego rozwiązanie w zakresie wykonywania polowań pozostaje w związku z art. 15 ust. 1 pkt 4 ustawy o ochronie przyrody, który przewiduje, iż na obszarze rezerwatu przyrody zakazane jest polowanie, z wyjątkiem obszarów wyznaczonych w planie ochrony ustanowionych dla rezerwatu przyrody. Skoro bowiem w rezerwacie przyrody ochronie podlega cała przyroda, to wykonywanie w nim polowań może być dopuszczone na zasadzie wyjątku od generalnego zakazu wykonywania w nim tej czynności, wynikającego z ustawy o ochronie przyrody. Wyłączenie od przyjętej zasady ochrony przyrody w rezerwacie może nastąpić planem ochrony zgodnie z zasadami określonymi w art. 18, 19 i 20 ustawy o ochronie przyrody, będący przepisami powszechnie obowiązującymi wymienionymi w art. 26 pkt 1 Prawa łowieckiego.

W rezerwacie nie wyznacza się obszarów, na których można prowadzić działalność wytwórczą, handlową i rolniczą o których mowa w art. 15 ust. 1 pkt 11 i art. 20 ust. 3 pkt 6 ustawy o ochronie przyrody.

W rezerwacie nie wyznacza się miejsc połowu ryb i innych organizmów wodnych, o których mowa w art. 15 ust. 1 pkt 14 ustawy o ochronie przyrody.

W rezerwacie nie wskazuje się obszarów ochrony krajobrazowej, o której mowa w art. 20 ust. 3 pkt 3 ustawy o ochronie przyrody. W kwestii ochrony krajobrazowej wskazać należy, że stosownie do przepisów art. 117 ust. 2 ustawy o ochronie przyrody, ochroną krajobrazową w rezerwacie mogą być obejmowane wyłącznie grunty użytkowane gospodarczo. Rozpatrując kwestię prowadzenia gospodarki w rezerwacie przyrody, w pierwszej kolejności należy odnieść ją do reżimu prawnego obowiązującego w tej formie ochrony przyrody. Na jej terenie posiadają moc prawną ograniczenia, które zostały zdefiniowane w art. 15 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody, jako zamknięty katalog zakazów. Ustawowo wprowadzone na obszar rezerwatu obostrzenia, mające formę zakazów, pociągają za sobą w konsekwencji ograniczenia, co do możliwości jego użytkowania. Ograniczenia te posiadają powszechnie obowiązującą moc prawną, skierowaną do każdego podmiotu, który znajduje lub znajdzie się w zasięgu terytorialnym objętym tą regulacją, bez względu na to, czy posiada on, bądź nie posiada, prawo własności do nieruchomości, czy też sprawuje nad nią nadzór. Taki stan prawny sprawia, że każdy, kto poprzez swoje działanie będzie powodował naruszenie któregoś z zakazów zdefiniowanych w art. 15 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody, winien przed każdorazowym podjęciem planowanych czynności, uzyskać stosowną zgodę na zastosowanie odstępstw od ich obowiązywania. Na chwilę obecną nikt nie ubiegał się o uzyskanie zezwolenia na odstępstwo od zakazów obowiązujących w rezerwacie w związku z zamiarem zagospodarowania znajdujących się w nim gruntów i takie zezwolenie nie było wydane. Można zatem przyjąć, że jeżeli obszar dzisiejszego rezerwatu był użytkowany przed jego ustanowieniem, to z dniem powołania tej formy ochrony do życia użytkowanie znajdujących się w nim gruntów zostało zaniechane i na chwilę obecną nie są one w żaden sposób wykorzystywane. Wskazać w tym miejscu należy, że sam fakt istnienia na nieruchomości gruntów sklasyfikowanych w ewidencji gruntów jako np.: rolne albo leśne, czy to w rezerwacie czy też poza jego granicami, nie przesądza o jej zajęciu na prowadzenie działalności gospodarczej. Dopiero faktyczne, rzeczywiste, mające swoje umocowanie prawne, dokonanie na gruncie czynności składających się na prowadzenie działalności gospodarczej, powoduje powstanie sytuacji, o której jest mowa w art. 117 ust. 2 ustawy o ochronie przyrody. Ustawa o ochronie przyrody nie definiuje pojęcia gruntu użytkowanego gospodarczo. Definicja taka nie znajduje się również w innych aktach prawnych. W przepisach art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 70, z późn. zm.) ustawodawca zawarł wprowadzić zwrot, grunty zajęte na prowadzenie działalności gospodarczej, jednak również nie zdefiniował tego terminu. Przy takim stanie prawnym, pomocnym przy ustaleniu, czy tego rodzaju grunty znajdują się w rezerwacie przyrody, może być legalna definicja działalności gospodarczej, którą zgodnie z art. 3 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 236) jest zorganizowana działalność

zarobkowa, wykonywana we własnym imieniu i w sposób ciągły oraz przyjęta w tej materii doktryna, w której wskazuje się, że pod zwrotem "grunty zajęte na prowadzenie działalności gospodarczej" należy rozumieć objęcie gruntów w posiadanie, celem prowadzenia na nich działalności gospodarczej i na których w rzeczywistości wykonywane są czynności składające się na prowadzenie działalności gospodarczej. Łącząc ze sobą powyższe z zakazami obowiązującymi w rezerwacie przyrody, można przyjąć, że nie ma w nim gruntów użytkowanych gospodarczo. Ustawodawca, w celu doprowadzenia do realizacji strategii służącej utworzeniu i istnieniu rezerwatu, określił w stosunku do tej formy ochrony przyrody szczegółowy katalog zakazów, które winne być przestrzegane na jej terenie, wykluczając tym możliwość jego gospodarczego wykorzystania. W przypadku zlokalizowania działki na obszarze chronionym ustawowo, w tym konkretnym przypadku obszarze rezerwatu przyrody, granice ustawowego korzystania przez właściciela z jego nieruchomości wyznaczone są bowiem art. 15 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody. Przy tak ustalonym stanie prawnym, wskazanie w planie ochrony obszarów ochrony krajobrazowej, a co za tym idzie, dopuszczenie do użytkowania gospodarczego jego terenów, mogłoby mieć miejsce wyłącznie w stosunku do obszarów, dla których wprowadzono już wcześniej derogacje znoszące w nim ograniczenia w tym zakresie. Innymi słowy, działalność gospodarcza dokonywana na obszarze objętym zakazami mogłaby znaleźć się w planie ochrony, jeżeli byłaby kontynuacją dotychczasowego sposobu gospodarczego wykorzystania tego terenu, mające swoje prawne umocowanie w decyzji administracyjnej znoszącej obowiązywanie tych zakazów. Z ustaleń dokonanych w ramach sporządzania planu ochrony wynika, że w rezerwacie znajdują się wyłącznie grunty leśne mogącego uchodzić za gospodarcze, w stosunku do których nie były wydawane zezwolenia na gospodarcze ich wykorzystywanie. Można zatem przyjąć, że teren ten, z chwilą objęcia go ochroną w formie rezerwatu przyrody, zmienił w sposób naturalny swoje przeznaczenie z działki użytkowanej gospodarczo na działkę, na której przyroda winna samoistnie się odradzać. Można z tego wywieść, że dopuszczenie w chwili obecnej użytkowania gospodarczego gruntów na tym terenie nie będzie wynikać z jego obecnego gospodarczego wykorzystywania i wpłynie na zmianę cech charakterystycznych na tym obszarze. Wyznaczenie w planie ochrony rezerwatu obszarów ochrony krajobrazowej będzie zatem stało w sprzeczności ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem prawa, zgodnie z którym, stosownie do zapisu art. 13 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody, przyjętym założeniem dla działki zlokalizowanej w rezerwacie przyrody i nieużytkowanej gospodarczo, jest ochrona przyrody i zapewnienie nienaruszalności całego obszaru rezerwatu, jako spójnego ekosystemu. Przy takim stanie faktycznym i prawnym Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Warszawie odstąpił od wyznaczania w planie ochrony obszarów ochrony krajobrazowej. Mając na uwadze dbałość o zachowanie celu ochrony rezerwatu przyrody we właściwym stanie uznano, że użytkowanie znajdujących się w rezerwacie gruntów może mieć miejsce w zakresie związanym z prowadzoną w nim ochroną przyrody.

Obszar rezerwatu obejmuje się ochroną ścisłą i czynną, o której mowa w art. 20 ust. 3 pkt 3 ustawy o ochronie przyrody. Zgodnie z definicją zawartą w przepisach ustawy o ochronie przyrody, ochrona ścisła jest całkowitym i trwałym zaniechaniem bezpośredniej ingerencji człowieka w stan ekosystemów, tworów i składników przyrody oraz w przebieg procesów przyrodniczych. W większości obszarów chronionych można byłoby ją uznać za główną zasadę postępowania i metodę zachowania różnorodności biologicznej oraz innych wartości przyrodniczych. W wielu przypadkach funkcjonowanie ekosystemów leśnych rezerwatów przyrody zależne jest od stopnia zachodzących w nich zaburzeń, mających swe źródło w czynnikach naturalnych. Jeżeli działanie tego rodzaju czynników nie jest zakłócone przez bodźce antropogeniczne, ochrona ścisła może okazać się najskuteczniejszą metodą zachowania układów ekologicznych w dotychczasowym stanie. We współczesnej ochronie przyrody, będącej swojego rodzaju zarządzaniem środowiskiem przyrodniczym, istnieje zarówno konieczność stosowania ochrony czynnej jak i ścisłej o odpowiednio dobranej proporcji, miejsc i kryteriów ich konkretnego zastosowania. W większej części ochrona ścisła w rezerwacie obejmuje drzewostany, w których nastąpiło obumarcie jesionu w efekcie czynników naturalnych. Na chwilę obecną nie ma opracowanych metod mogących skutecznie przeciwdziałać zjawisku zamierania tego gatunku. Dlatego, wydzielenia z zamierającymi drzewami należy pozostawić bez ingerencji i pozwolić na naturalną regenerację lasu poprzez sukcesję oraz rozkład leżących i stojących martwych drzew. Pozwoli to wykształcić zasób martwego drewna wykorzystywanego przez cenne gatunki ksylobiontyczne oraz uzyskać odnowienie dostosowane do panujących warunków. Obserwowanemu w rezerwacie zjawisku masowego zamierania drzew, z racji tego, że są to procesy złożone i

wieloczynnikowe, ochrona czynna nie jest w stanie zapobiec. Nieistotnym jest, czy będą realizowane działania ochrony czynnej w formie usuwania zamierających i obumarłych drzew oraz sztucznego wprowadzania odnowień, czy też zostaną zaniechane tego rodzaju czynności, siedlisko w tym miejscu przekształci się. Z tą różnicą, że w pierwszym przypadku będzie to przekształcenie antropogeniczne, w drugim natomiast naturalne. Sposobem zachowania różnorodności przyrodniczej rezerwatu może okazać się ochrona nie pojedynczych ekosystemów, a dynamicznych naturalnych zjawisk zachodzących pomiędzy poszczególnymi jego elementami, traktowanymi jako jedną nierozzerwalną całość. Można w tym miejscu wskazać dodatkowo, że zmiany wywołane w sposób naturalny odpowiadają definicji rezerwatu przyrody zawartej w art. 13 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody. Można bowiem się spodziewać, że każde dodanie do naturalnie ukształtowanego krajobrazu rezerwatu mniejszościowego elementu antropogenicznego, odmiennego od dominującego łą, spowoduje efekt przekształcenia obszaru chronionego, który winien być zachowany w stanie naturalnym lub mało zmienionym. Jeśli nawet z przyczyn katastroficznych nastąpi masowe wymieranie drzew w rezerwacie, to niewątpliwie proces ich rozkładu będzie trwał dziesiątkami lat, a tym samym cel ochrony będzie nadal aktualny. Ponadto badania przeprowadzone przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie wykazały, że siedliska grądowe północno-wschodniej i centralnej części rezerwatu winno objąć się ochroną ścisłą. Jest to podyktowane faktem występowania w tym rejonie bardzo dużych walorów przyrodniczych rezerwatu, które nie wymagają prowadzenia działań z zakresu ochrony czynnej. Występują tu liczne gatunki chronione związane z lasami grądowymi i łągowymi, nie wymagające zwiększonego dopływu światła. Są to gatunki które przy obecnym zwarciu drzewostanu, dochodzącym do 90-95% rozwijają się bardzo dobrze. Dodatkowo nie ma zagrożenia dla zachowania struktury siedliska w tym rejonie rezerwatu w takim stanie w jaki znajduje się obecnie. Występuje tu optymalna równowaga pomiędzy poszczególnymi gatunkami budującymi strukturę przestrzenną, co przekłada się na jego bogactwo gatunkowe. Bardzo dużym atutem jest brak występowania w tej części rezerwatu gatunków inwazyjnych, w tym również niecierpka drobnokwiatowego. Ingerencje w tak wykształcone i bogate fitocenozy, może naruszyć panującą tu równowagę oraz być przyczyną ewentualnego wnikania gatunków inwazyjnych.

W rezerwacie nie wskazuje się obszarów i miejsc udostępnianych dla celów edukacyjnych, turystycznych, rekreacyjnych i sportowych, o których mowa w art. 20 ust. 3 pkt 5 ustawy o ochronie przyrody.

W rezerwacie nie wskazuje się obszarów i miejsc udostępnianych dla amatorskiego połowu ryb i rybactwa, o których mowa w art. 20 ust. 3 pkt 5 ustawy o ochronie przyrody.

W projekcie zarządzenia nie wskazano obszarów, ani miejsc udostępnianych dla badań naukowych. Mając na uwadze dbałość o zachowanie celu ochrony rezerwatu przyrody we właściwym stanie, udostępnianie rezerwatu w celu prowadzenia badań naukowych może nastąpić po uzyskaniu zezwolenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie na podstawie art. 15 ust. 1 pkt 24 i ust. 5 ustawy o ochronie przyrody. Uzyskanie indywidualnej zgody na prowadzenie tego typu czynności gwarantuje z jednej strony nadzór nad ich rodzajem i metodyką zabezpieczając z drugiej strony rezerwat przed negatywnym oddziaływaniem realizowanych prac, czy też przed wykonywaniem prac badawczych, których tematyka nie wymaga ingerencji w ekosystem rezerwatu. Szeroki zakres i tematyka badań naukowych sprawia, że pełną kontrolę nad ich wpływem na rezerwat można zachować tylko poprzez rozpatrzenie indywidualnego wniosku. Nie występuje natomiast możliwość precyzyjnego zdefiniowania w planie ochrony dla wszystkich rodzajów badań jednego sposobu postępowania, który minimalizowałby ich negatywny wpływ na rezerwat.

W kwestii zdefiniowanych planem ochrony ustaleń do aktów regulujących sposób zagospodarowania przestrzennego wskazuje się co następuje. Wzrost presji antropogenicznej, przekładające się na zagospodarowanie przestrzenne służące obsłudze różnych jego funkcji, sprawia, że stale zmniejszają się zasoby przestrzeni wolnej od przekształceń z nią związanych. Rosnąca ekspansja na użytkowanie coraz to większych obszarów, doprowadza do powstawania konfliktów na linii środowisko przyrodnicze i zagospodarowanie przestrzenne. Stają się one tym bardziej niebezpieczne, gdy zaczyna wykorzystywać się najatrakcyjniejsze, stosunkowo dobrze zachowane i mało przekształcone antropogenicznie zasoby

przyrodnicze. Przeprowadzona na potrzeby niniejszego planu ochrony ocena stanu zagospodarowania przestrzennego, uwzględniająca w szczególności zewnętrzne uwarunkowania, wynikające z potrzeb ochrony przyrody rezerwatu, wykazała możliwość powstania zagrożeń zewnętrznych dla właściwego funkcjonowania jego celu ochrony. Związane są one głównie ze zmianami antropogenicznymi w przestrzennym zagospodarowaniu obszaru otaczającego tę formę ochrony przyrody. W celu zachowania ładu przestrzennego, w formie niestanowiącej zagrożenia dla rezerwatu, przepisami planu ochrony wprowadzono w życie ustalenia do dokumentów określających sposób zagospodarowania przestrzennego. Zgodnie bowiem z art. 20 ust. 3 ustawy o ochronie przyrody, plan ochrony dla rezerwatu przyrody musi zawierać sposoby eliminacji lub minimalizacji zagrożeń dla przyrody, zdefiniowane jako ustalenia skierowane do studiów i miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Przy formułowaniu niniejszym planem ochrony koncepcji przestrzennego zagospodarowania, kierowano się zasadą zachowania, dopuszczenia, zrównoważonego użytkowania terenów otaczających rezerwat, w zakresie pozwalającym utrzymać ochronę jego walorów przyrodniczych na dotychczasowym poziomie. Narzędzie to w głównej mierze ma nie dopuścić do powstania lub przynajmniej pozwoli ograniczyć skutki ewentualnej kolizji pomiędzy działalnością człowieka a wymogami stawianymi w stosunku do ochrony rezerwatowej. Sposób sformułowania przepisów ustawy o ochronie przyrody pozwala uznać plan ochrony, za jeden z głównych sposobów planowania przestrzennego, bilansujący realizację potrzeb o określonej funkcji z możliwością ich lokalizacji na przestrzeni otaczającej rezerwat. Zgodnie z przepisami art. 19 ust. 6 ustawy o ochronie przyrody, plan ochrony rezerwatu przyrody jest powszechnie obowiązującym aktem prawa miejscowego, a co za tym idzie, rangę tę mają określone nim ustalenia do aktów z zakresu planowania przestrzennego. Status prawa miejscowego oznacza, że przyjęte w tym zakresie rozstrzygnięcia obowiązują zarówno w stosunku do rezerwatu oraz wskazanych nimi obszarów otaczających tę formę ochrony przyrody, na których mają być wprowadzane plany miejscowe. Jeżeli chodzi o obszar leżący poza granicami rezerwatu, wskazać należy w tym miejscu dodatkowo, że elementy te w jego granicach są wiążące dla studiów i planów zagospodarowania przestrzennego i ranga ta wzrasta w sytuacji gdy dla rezerwatu jest ustalona otulina. Przemawia za tym sama konstrukcja przepisów ustawy o ochronie przyrody. Nie określa ona wprost zakresu rozstrzygnięć, jakie mogą być wprowadzane planem ochrony rezerwatu, a co za tym idzie, jakie mogą być narzucane w stosunku do dokumentów planowania przestrzennego. Ustawodawca określił jedynie, w sposób dość ogólny przepisem art. 20 ust. 3 pkt 7 ustawy o ochronie przyrody, że w akcie tym mają być zawarte ustalenia dotyczące eliminacji lub ograniczenia zagrożeń wewnętrznych lub zewnętrznych. Za założeniami stawianymi dla zagospodarowania przestrzennego, sprawiającymi, że z istoty swej stanowi ono narzędzie antropogenicznego przekształcenia terenu, można przyjąć, iż prawodawca przyznał regionalnym dyrektorom ochrony środowiska bardzo szeroki zakres oddziaływania na planowanie przestrzenne. Z postawionych przez przepisy art. 3, 7, 13, 15 czy też 18 ustawy o ochronie przyrody rygorów można również wywieść, że prowadzenie ochrony w rezerwach przyrody obejmuje również kształtowanie ładu przestrzennego terenów go otaczających, bez ochrony których nie mógłby on funkcjonować jako forma ochrony przyrody. Również stosunkowo szeroki zakres przedmiotowy w zakresie ustaleń planu ochrony, jakie mogą być narzucane zagospodarowaniu przestrzennemu, został przyznany aktem wykonawczym do ustawy o ochronie przyrody, jakim jest rozporządzenie Ministra Środowiska w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego, dokonywania zmian w tym planie oraz ochrony zasobów, tworów i składników przyrody. W niniejszym planie ochrony ustalenia do aktów z zakresu planowania zagospodarowania przestrzennego umieszczone zostały w oddzielnym paragrafie, a dla dodatkowego ich ucytelnienia zasięg nimi objęty został zobrazowany na załączniku graficznym. Wprowadzenie tego przepisu, przy fakcie, że rezerwat posiada otulinę oznacza, że nie może być on pominięty przy sporządzaniu dokumentów z zakresu planowania przestrzennego. Stosownie bowiem do treści art. 73 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2024 r. poz. 54) w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się ograniczenia wynikające z ustanowienia rezerwatów przyrody. W planowaniu przestrzennym już na etapie sporządzania i uchwalania w tej materii prawa, zgodnie z dyspozycją art. 1 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2023 r. poz. 977, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym”) uwzględnia się uwarunkowania wynikające m.in. z wymogów ochrony środowiska. Poprzez związanie postanowieniami art. 15 ust. 2 pkt tej ustawy, uwarunkowania wynikające z planu ochrony rezerwatu przyrody są aktualne również na etapie

uchwalania planu miejscowego. Wobec tego uznać należy, że wymogi stawiane planem ochrony rezerwatu przyrody są wymogami bez których nie może być wprowadzony w życie dokument z zakresu planowania przestrzennego. Konstrukcja obowiązującego prawa sprawia, że unormowania planu ochrony rezerwatu przyrody uzyskują pierwszeństwo przed normami wynikającymi z uchwały w sprawie zagospodarowania przestrzennego, w tym sensie, że plan ochrony może modyfikować reżim prawny w tym zakresie. Zawarte w planie ochrony ustalenia w tym zakresie adresowane są do organów uchwalających plany miejscowe i jako źródło prawa powszechnie obowiązującego wywierają dla tych organów bezpośrednie skutki prawne. Z tego względu, ustalenia te powinny być uwzględnione przy sporządzaniu aktów planistycznych i mają dla nich wiążący charakter. Zakładając racjonalność ustawodawcy można przyjąć, że tworząc konstrukcję prawną scalającą ze sobą art. 13 ust. 3a, art. 19 ust. 6, art. 18 ust. 1 i art. 20 ust. 3 ustawy o ochronie przyrody, nie miał on w zamyśle ograniczać zakresu ustaleń do planowania przestrzennego, jaki może być wprowadzony w życie planem ochrony przepisu, o którym mowa w art. 20 ust. 3 pkt 7 tej ustawy. W materii wskazań dotyczących otuliny rezerwatu podnieść należy dodatkowo, że sposób sformułowania delegacji przyznającej regionalnym dyrektorom ochrony środowiska prawo do tworzenia tego rodzaju strefy ochronnej, wyraźnie wynikają kompetencje w zakresie wprowadzania ustaleń do planowania przestrzennego, które swym zasięgiem wykraczają poza granice rezerwatu przyrody. Otulina rezerwatu wyznaczana jest zarządzeniem wydanym na podstawie art. 13 ust. 3 ustawy o ochronie przyrody, natomiast ustalenia do planowania przestrzennego mogą być definiowane planem ochrony, który może zostać wprowadzony w życie zarządzeniem wydanym na podstawie art. 19 ust. 6 tej ustawy. Podkreślenia w tym miejscu wymaga również, że przyjęta przepisem art. 5 pkt 14 ustawy o ochronie przyrody definicja otuliny obejmuje zagrożenia zewnętrzne wynikające z działalności człowieka w zakresie mieszczącym się w ramach ustaleń planu ochrony zdefiniowanych art. 20 ust. 3 pkt 7 tej ustawy. Otulina jest strefą ochronną graniczącą z formą ochrony przyrody i wyznaczoną indywidualnie dla formy ochrony przyrody w celu zabezpieczenia przed zagrożeniami zewnętrznymi wynikającymi z szeroko rozumianej działalności człowieka. Inaczej rzecz ujmując otulina odnosi się zarówno do zagospodarowania wprowadzanego miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego jak i do działalności realizowanej przy braku dokumentów planistycznych. Może o tym świadczyć również powiązany z art. 13 ust. 3 ustawy o ochronie przyrody przepis art. 53 ust. 4 pkt 8 i art. 64 ust. 1 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, nakazujący uzgadnianie z regionalnymi dyrektorami ochrony środowiska projektów decyzji ustalających sposób zagospodarowania terenu na obszarze otulin rezerwatów przyrody. Zawarte w planie ochrony ustalenia do zagospodarowania przestrzennego gmin adresowane są do organów uchwalających w tym zakresie prawo miejscowe. Ustalenia te powinny być uwzględnione przy sporządzaniu aktów planistycznych. Skoro plan ochrony zawiera ustalenia dla innych planów, to po prostu oznacza to, że wskazuje wiążące dyrektywy, które te inne plany powinny respektować. W tym sensie, że w tych innych planach należy uwzględnić to, co zawarto w planie ochrony. Zastosowane przez ustawodawcę słowo "ustalenia" w języku polskim ma jasną treść: "ustalić" to szczegółowo coś określić, rozstrzygnąć, zdecydować, zaś ustalenia to decyzje, wskazówki, dyrektywy, wytyczne. Obowiązujący w otulinie rezerwatu przyrody reżim prawny determinuje możliwość wydawania uzgodnień w zakresie zagospodarowania jej obszaru. Regionalni dyrektorzy ochrony środowiska mają zatem prawnie zdefiniowane narzędzie do określania planem ochrony, na obszarze graniczącym z rezerwatem przyrody, buforu zabezpieczającego tę formę ochrony przyrody przed zagrożeniami zewnętrznymi jakie mogą powstać w następstwie zagospodarowania przestrzennego. Otulina stanowi bowiem swojego rodzaju element wiążący zarządzenie w sprawie ustanowienia rezerwatu przyrody z zarządzeniem w sprawie jego planu ochrony, przy czym, pierwszy z tych aktów będzie nadrzędnym w kwestiach zasięgu granic obszaru chronionego. Zasięg terytorialny otuliny rezerwatu został określony przepisami wydanymi na podstawie art. 13 ustawy o ochronie przyrody, zachodzi zatem podstawa do uregulowania sposobu jej zagospodarowania przepisami wydanymi na podstawie art. 19 ust. 6 ustawy o ochronie przyrody.

Przy redagowaniu ustaleń do zagospodarowania przestrzennego przeanalizowano zapisy obowiązującego na tym obszarze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Liw wprowadzonego uchwałą nr VII/54/2011 Rady Gminy Liw z dnia 29 sierpnia 2011 r. w sprawie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Liw.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Warszawie sporządzając projekt zarządzenia przeanalizował dane zebrane na potrzeby rozporządzenia Wojewody, pod kątem zgodności ich zakresu z planem zadań ochronnych obszaru Natura 2000. Ponadto przeprowadzono badania i sporządzono dokumentację przyrodniczą oceniającą aktualny stan zachowania przedmiotów podlegających ochronie w rezerwacie.

W rozporządzeniu Wojewody przyjęto koncepcję ochrony polegającą na „udzieleniu drzewostanom rezerwatu pomocy w zachowaniu przedmiotów ochrony”. W ramach zaplanowanych działań, w miejscach prześwietlonych w efekcie zamierania drzew, założono gniazda dębowe. Wykonanie tych zabiegów było prawidłowe i przyspieszyło zainicjowanie powstania nowego pokolenia złożonego z gatunków docelowych. Obecnie jednak w ochronie przyrody obowiązuje kierunek polegający na jak najmniejszej ingerencji człowieka w substancję rezerwatów, dlatego w projekcie zarządzenia przyjęto koncepcję, która zakłada, że w rezerwacie należy wykonywać tylko niezbędne zabiegi, których zaniechanie zagrozi trwałości przedmiotów ochrony. Stąd nie projektuje się kontynuowania zakładania gniazd i wprowadzania na nich odnowień sztucznych. Zbiorowiska rezerwatu to żyzne i dość wilgotne lasy liściaste i fragmentarycznie lasy mieszane. Część północna rezerwatu została zachowana w stanie zbliżonym do naturalnego. W pozostałej części dominują drzewostany będące bądź fazami rozwojowymi pochodzącymi ze sztucznych odnowień, bądź fazami sukcesji na gruntach porolnych. Biorąc pod uwagę właściwy stan zachowania siedlisk wskazane jest aby drzewostany starszych klas wieku, pomimo nie zawsze zgodnego składu gatunkowego z siedliskiem, wyłączyć z użytkowania i pozostawić do naturalnego procesu starzenia się i rozpadu. W polskich lasach mamy bardzo rzadko do czynienia ze starzejącym się drzewostanem, w którym jest szansa na wystąpienie w perspektywie wszystkich stadiów rozkładu martwego drewna, jak również odpowiedniej jego ilości w przeliczeniu na 1 ha lasu. Przeciwnie jest z procesami regeneracji, które można zaobserwować w niemal wszystkich lasach. Dlatego tak dużą wagę przywiązuje się do starodrzewu, będącego najważniejszym elementem przyrodniczym rezerwatu. W perspektywie nadchodzących 20 lat będziemy obserwować powolne starzenie się drzewostanu, wzrost zapasu martwego drewna oraz dynamiczny rozwój gatunków związanych z martwym drewnem, w tym dziuplaków i ksylofagów.

W rezerwacie stwierdzono występowanie trzech siedlisk przyrodniczych Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (*Galio-Carpinetum*, *Tilio-Carpinetum*) 9170, Łęg dębowo-wiązowo-jesionowy (*Ficario-Ulmetum*) 91F0 i Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe *Salicetum albae*, *Populetum albae*, *Alnenion glutinoso-incanae* 91E0. Przy czym dwa pierwsze są przedmiotami ochrony pokrywającą się z rezerwatem obszaru Natura 2000.

Siedlisko 9170 reprezentowane jest przez grąd subkontynentalny *Tilio-Carpinetum*, występujący w trzech typach: niskim (płaty porastające najwilgotniejsze i najżyźniejsze gleby) – grąd subkontynentalny czyszcowy *Tilio-Carpinetum stachyeosum*, wysokim (płaty wykształcające się najczęściej na siedliskach LMśw) – grąd subkontynentalny trzcinnikowy *Tilio-Carpinetum calamagrstietosum* i typowym – grąd subkontynentalny typowy *Tilio-Carpinetum typicum*. Zdiagnozowano cztery zagrożenia dla płatów siedliska 9170. Zmiana składu gatunkowego (kod zagrożenia: K02.04) będąca efektem zbyt dużego udziału w drzewostanie sosny zwyczajnej, która w ubiegłych latach była masowa nasadzana na siedlisku LMśw oraz dębu czerwonego. Znaczący udział sosny w drzewostanie skutkuje procesami pinetyzacji. Jednak znacznie groźniejsze są przemiany fitocenoz grądowych związane z obecnością dębów czerwonych w drzewostanie. Ściółka tworzona przez liście tego gatunku bardzo skutecznie hamuje rozwój naturalnego odnowienia, jak również gatunków budujących runo. Z wyżej opisanym zagrożeniem bezpośrednio powiązane jest kolejne tj. występowanie obcych gatunków inwazyjnych (kod zagrożenia: I01), które stwierdzono w dwóch płatach siedliska. Jest to wspomniany wyżej dąb czerwony i jednostkowo występująca czeremcha amerykańska. Na dwóch stanowiskach stwierdzono ekspansywne gatunki rodzime, do których w tym przypadku zaliczono graba pospolitego i leszczynę pospolitą (kod zagrożenia: I02). Pomimo że są to typowe składniki lasów grądowych, to w tych konkretnych przypadkach potraktowano je jako gatunki zagrażające rozwijającym się sztucznym nasadzeniom, wprowadzonym w celu przywrócenia składu gatunkowego zgodnego z typem siedliskowym lasu. Masowy rozwój tych dwóch gatunków działa zagłuszająco na nasadzone młode drzewa. Ostatnim stwierdzonym zagrożeniem jest susza i zmniejszenie opadów (kod zagrożenia:

M01.03). Jest to zjawisko, które w ostatnim dziesięcioleciu dotyka większość kraju. W odniesieniu do grądów jest to poważny problem z punktu widzenia osłabienia dębów, które są jednym z podstawianych składników tych lasów. Osłabione długotrwałą suszą dęby (w szczególności te starsze), są znacznie bardziej podatne na gradacje różnych wtórnych szkodników owadów. Tego typu gradacje w ubiegłych latach dotknęły właśnie drzewostany dębowe w zasięgu rezerwatu. Inwazja opiętka dwupłamego doprowadziła do zamierania dębów na znaczną skalę. W efekcie z tutejszych drzewostanów wypadła większość dębów o rozmiarach pomnikowych. Należy mieć na uwadze przy tym że owady tego typu jak opiętka dwupłama, atakują jedynie drzewostany silnie osłabione, najczęściej właśnie w wyniku długotrwałego braku opadów. W celu utrzymania siedliska konieczna jest kontynuacja działań z zakresu ochrony czynnej, na części stanowisk grądów. Priorytetowym zadaniem ochronnym jest eliminacja gatunków obcych, takich jak dąb czerwony i czeremcha amerykańska. Największym zagrożeniem dla płatów grądu subkontynentalnego w granicach rezerwatu jest dąb czerwony. Na chwilę obecną gatunek ten stwierdzono na niewielkiej powierzchni obejmującej dwa stanowiska, jednak bez podjęcia działań eliminujących jego występowanie w ciągu najbliższych 10 lat istnieje ryzyko pojawienia się go w formie nalotu i podrostu również na pozostałych stanowiskach. Z tych też względów im wcześniej zostaną podjęte działania ukierunkowane na ich zwalczanie, tym większą skuteczność one przyniosą. W przypadku gatunków obcych należy prowadzić ich monitoring i na podstawie uzyskanych wyników dobierać do gatunku i dynamiki jego rozprzestrzeniania się metody ich zwalczania. Do tej pory nie opracowano bowiem jednej szybkiej i skutecznej metody ich eliminacji. Działania są zazwyczaj kosztowne i długotrwałe i często nie dają pożądanego skutku. Walka z nimi jest jednak konieczna, ponieważ jest to główny czynnik prowadzący do znaczącej i często nieodwracalnej, negatywnej przemiany roślinności rezerwatu. Najlepsze efekty daje systematyczne zwalczanie aż do całkowitego wyeliminowania danego gatunku. W celu utrzymania nasadzeń wykonanych w ramach stymulacji przebudowy drzewostanu do stanu zgodnego z typem siedliskowym lasu, konieczne jest przeprowadzenie zabiegów pielęgnacyjnych w formie czyszczeń. Mają one na celu usunięcie masowo rozwijających się graba pospolitego i leszczyny pospolitej oraz przerzedzenie przegęszczonych partii podrostu. Zabieg ten jest niezbędny ponieważ obecnie grab i leszczyna na znacznych powierzchniach odnowień rozwijają się bardzo dynamicznie, a ich masowe występowanie i bardzo duże zwarcie dochodzące do 95-100%, zagraża dalszemu rozwojowi nasadzonych gatunków drzew, powodując ich zagłuszenie. Efektem zabiegu będzie utrzymanie młodego pokolenia drzewostanu, zgodnego z typem siedliskowym lasu. Po przeprowadzeniu oceny poszczególnych parametrów i wskaźników ustalono co następuje w materii stanu zachowania siedliska 9170. W 70% posiada właściwą dla tego typu siedliska kombinację florystyczną. W drzewostanie dominują gatunki typowe dla grądów tj. grab pospolity, dąb szypułkowy, lipa drobnolistna. Podszyt najczęściej tworzony jest przez naturalne odnowienie grabowe, lipowe, jesionowe, klonowe i leszczynę pospolitą. Warstwa zielna wykształcona jest w różnym stopniu w zależności od typu i stanu siedliska. Z największą stałością występują takie gatunki jak: fiołek leśny, zawilec gajowy, kokoryczka wielokwiatowa, gajowiec żółty, prosownica rozpięchła, kopytnik pospolity, gwiazdnica wielkokwiatowa, miodunka ćma. W 20% skład gatunkowy odbiega od typowego dla tego siedliska. Na stanowiskach tych w drzewostanie stwierdzono zbyt duży udział sosny pospolitej wpływającej na zmianę charakteru runa w postaci wzrostu udziału gatunków kwasolubnych kosztem gatunków typowych dla grądów. W 10% pod względem kombinacji florystycznej siedlisko to uzyskało ocenę złą ze względu na udział inwazyjnego gatunku jakim jest dąb czerwony we wszystkich warstwach zbiorowiska oraz jego hamujący wpływ na naturalne odnowienie i runo. Na podstawie wypadkowej ocen cząstkowych wykonanych dla poszczególnych stanowisk badawczych, stwierdzono że łączna ocena wskaźnika charakterystyczna kombinacja florystyczna jest właściwa FV. W przypadku 80% płatów siedliska nie odnotowano występowania inwazyjnych gatunków obcych. Na 10% płatów stwierdzono występowanie dębu czerwonego w formie nalotu. Gatunek ten pokrywał <1% powierzchni transketu monitoringowego. Na jednym stanowisku stwierdzono dąb czerwony we wszystkich warstwach fitocenozy, pokrywał on około 30% powierzchni traksektu. W skali całego obszaru wskaźnik ekspansywne gatunki rodzime w runie otrzymał ocenę właściwą FV. Struktura pionowa i przestrzenna roślinności w przypadku 40% stanowisk jest uproszczona. Wynika to po części z obecności powierzchni, na których przeprowadzono zabieg przebudowy drzewostanu w kierunku zgodnym z typem siedliskowym lasu. W efekcie obecnie na powierzchniach tych występuje jednolita strukturalnie powierzchnia odnowienia. 30% ogółu płatów charakteryzuje się zróżnicowaną strukturą pionową i przestrzenną. Ocena wskaźnika struktura pionowa i przestrzenna roślinności w skali całego

analizowanego obszaru jest niezadowolająca U1. 50% powierzchni charakteryzuje się większym niż 10% udziałem drzew starszych niż 100 lat. W przypadku 30% powierzchni drzewostany z udziałem drzew starszych niż 100 lat jest mniejszy niż 10%, ale udział drzew starszych niż 50 lat przekracza 50%. Pozostałe 20% powierzchni stanowią młodniki. Ich obecny wiek to 12 lat. W związku z powyższym wskaźnik wiek drzewostanu otrzymał ocenę niezadowolającą U1. W obrębie 80% płatów siedliska występuje obfite naturalne odnowienie grabowe, lipowe, mniej licznie klonowe i jesionowe. Pozostałe 20% powierzchni charakteryzuje się ograniczonym występowaniem odnowienia naturalnego. W skali całego obszaru wskaźnik naturalne odnowienie uzyskał ocenę właściwą FV. W przypadku 60% powierzchni nie stwierdzono w drzewostanie gatunków obcych ekologicznie lub geograficznie. Na 40% stanowisk w drzewostanie występuje dąb czerwony i sosna pospolita, których udział na transkcie monitoringowym przekracza 10%. Wskaźnik opisujący udział gatunków obcych w drzewostanie w skali obszaru otrzymał ocenę niezadowolającą U1. Zasoby martwego drewna w przypadku 60% płatów siedliska są na odpowiednio wysokim poziomie, czyli przekraczają 5 sztuk/ha i 20 m³/ha. 30% powierzchni charakteryzuje się niskimi zasobami martwego drewna wielkowymiarowego, oscylującymi w przedziale 1-2 sztuk/ha. Tak małe zasoby martwego drewna wynikają z juwenilnego charakteru płatów (powierzchnie poddane zabiegowi przebudowy drzewostanu w kierunku zgodnym z typem siedliskowym lasu). Pozostałe 10% stanowisk charakteryzuje się niewystarczającymi zasobami martwego drewna, co oznacza że oscylują one w przedziale 10-20 m³/ha. Wskaźnik zasoby martwego drewna w skali obszaru otrzymał ocenę właściwą FV. 80% powierzchni charakteryzuje właściwa liczba drzew biocenotycznych przypadających na hektar natomiast tylko w przypadku 20% płatów siedliska stwierdzono bardzo małą liczbę drzew biocenotycznych przypadających na hektar, tj. poniżej 10 sztuk/ha. Wskaźnik mikrosiedliska drzewne w skali całego obszaru otrzymał ocenę właściwą FV. Perspektywy ochrony siedliska na 70% powierzchni oceniono jako właściwe FV. Na pozostałych 30% powierzchni perspektywy zachowania siedliska w stanie nie pogorszonym w ciągu 10 najbliższych lat są niepewne. Wynika to z oddziaływania negatywnych czynników, do których należy rozprzestrzenianie się inwazyjnych gatunków obcych oraz związaną z tym zjawiskiem pogłębiającą się degradacją zbiorowiska grądowego na stanowisku. W przypadku tego typu płatów ocena parametru została obniżona do niezadowolającej U1. W skali całego obszaru parametr ten otrzymał ocenę właściwą FV.

Siedlisko 91F0 tworzy mozaikę przestrzenną z grądami. Pod względem składu gatunkowego runa i podszytu jest typowo wykształcone z licznie występującymi gatunkami właściwymi dla łągów. W drzewostanie występują typowe dla siedliska dąb szypułkowy *Quercus robur*, wiąz szypułkowy *Ulmus laevis*, olsza czarna *Alnus glutinosa*, jesion wyniosły *Fraxinus excelsior* oraz z mniejszym udziałem klon zwyczajny *Acer platanoides*, klon jawor *Acer pseudoplatanus* i lipa drobnolistna *Tilia cordata*. Zdiagnozowano trzy zagrożenia dla płatów siedliska 91F0. Najistotniejszym istniejącym zagrożeniem są pojawiające się coraz częściej i utrzymujące coraz dłużej susze i zmniejszona ilość opadów (kod zagrożenia: M01.02). Siedlisko jest zależne od okresowych zalewów, które mogą mieć charakter zalewu z powodu wezbrania cieków wzdłuż którego siedlisko występuje bądź przesączania się wody i okresowej stagnacji wód opadowych. Ze względu na skrajnie niskie w ostatnich latach opady w szczególności w okresie wiosenno-letnim, siedlisko coraz częściej pozbawiane jest tego niezbędnego dla jego trwania czynnika. W dłuższej perspektywie czasu może to doprowadzić do stopniowego procesu gładowienia. Dla jednego płatów siedliska zagrożeniem jest zmiana składu gatunkowego (kod zagrożenia: K02.04), wywołana masowym zamieraniem jesionów, dębów i topól. Doprowadziło to miejscami do silnego przerzedzenia drzewostanu. Ponadto ekspansja grabu i leszczyny (kod zagrożenia: I02 – problematyczne gatunki rodzime). W przypadku tego płatów nadmierny rozwój tych taksonów prowadzi do zagłuszania nasadzeń wykonanych w celu przebudowy struktury drzewostanu. W celu utrzymania siedliska na powierzchni należy prowadzić działania ochronne polegające na wykonaniu zabiegów pielęgnacyjnych w formie czyszczeń wczesnych i późnych. Ma to na celu przerzedzenie warstwy młodych drzew i usunięcie nadmiaru graba i leszczyny, które zagłuszają nasadzenia wprowadzone w ramach zabiegu mającego na celu przebudowę drzewostanu do składu zgodnego z typem siedliskowym lasu. Wszystkie płaty siedliska 91F0 odznaczają się właściwą kombinacją florystyczną. Licznie występują gatunki uznawane za typowe dla niego, tj. dereń świdwa, ziamopłon wiosenny, miodunka ćma, kopytnik pospolity, gwiazdnica gajowa, bluszcz kurdybanek, podagrycznik pospolity, pokrzywa zwyczajna, w drzewostanie dąb szypułkowy, wiąz szypułkowy, jesion wyniosły. Na podstawie

wypadkowej ocen cząstkowych wykonanych dla poszczególnych stanowisk badawczych, stwierdzono że łączna ocena wskaźnika charakterystyczna kombinacja florystyczna dla obszaru jest właściwą FV. Wszystkie płaty siedliska charakteryzują się dominacją gatunków typowych dla łągów dębowo-wiązowo-jesionowych, w związku z czym wskaźnik w tej materii oceniono na właściwy FV. Na całej powierzchni występują w drzewostanie dąb szypułkowy, wiąz szypułkowy i jesion wyniosły. W skali całego obszaru wskaźnik liczba gatunków z grupy „wiązy, dąb, jesion” występujących w drzewostanie uzyskał ocenę właściwą FV. Na całej powierzchni stwierdzono dużą różnorodność gatunkową warstwy krzewów. Płaty charakteryzowały się podszytem budowanym przez minimum 5 gatunków. Najczęściej notowano dereń świdwa, leszczynę pospolitą oraz podrost drzew budujących drzewostan. W związku z powyższym wskaźnik różnorodność gatunkowa warstwy krzewów w skali obszaru uzyskał ocenę właściwą FV. Na stanowiskach siedliska nie stwierdzono występowania gatunków obcych ekologicznie w drzewostanie. Wskaźnik opisujący udział gatunków obcych w drzewostanie w skali obszaru otrzymał ocenę właściwą FV. Na jednym stanowisku siedliska stwierdzono niskie zasoby martwego drewna. Wynika to z juwenilnego charakteru płatu, po przeprowadzeniu zabiegu przebudowy drzewostanu w kierunku zgodnym z typem siedliskowych lasu. Również na jednym stanowisku zasoby martwego drewna są na odpowiednim poziomie, czyli przekraczają 20 m³/ha. W związku z powyższym wskaźnik martwe drewno w skali obszaru otrzymał ocenę niezadowalającą U1. Tym niemniej, zdiagnozowano możliwość poprawy stanu zachowania siedliska do poziomu właściwego FV w zakresie łącznego udziału martwego drewna, jaki może zajść w następstwie naturalnych czynników zachodzących na części rezerwatu pozostawionej do ochrony ścisłej. W przypadku wszystkich powierzchni nie stwierdzono inwazyjnych obcych jak i ekspansywnych rodzimych gatunków w runie. W skali całego obszaru wskaźniki w tej materii otrzymały ocenę właściwą FV. Na stanowiskach siedliska stwierdzono zasilanie wodami w postaci przesiąków lub stagnowania wody opadowej w okresie wiosennym i wczesnym latem. W związku z powyższym wskaźnik stosunki wodno-wilgotnościowe w skali obszaru uzyskał ocenę niezadowalającą U1. Powierzchnia siedliska charakteryzowana przez dojrzały drzewostan oscyluje na poziomie przekraczającym 20 %, który budowany jest przez drzewa o wieku powyżej 100 lat. W obrębie siedliska występuje również płat z odnowieniem sztucznym w wieku 12 lat, powstałym w efekcie działań ochrony czynnej, zmierzającej w kierunku przebudowy drzewostanu w kierunku zgodnym z typem siedliskowym lasu. W związku z powyższym wskaźnik wiek drzewostanu w skali obszaru otrzymał ocenę niezadowalającą U1. Struktura pionowa i przestrzenna roślinności siedliska jest zróżnicowana, ze zwartym starym drzewostanem zajmującym około 40% powierzchni. Drzewostan jest dwuwarstwowy, obecne są grupy starych drzew oraz naturalne luki i prześwietlenia, w których rozwija się naturalne odnowienie, najczęściej jesionowe, dębowe i wiązowe. Udział starodrzewu jest obniżony z powodu wcześniejszego masowego zamierania jesionów, dębów i osik na powierzchni. Drugi z płatów ma charakter jednolitego odnowienia. W związku z powyższym wskaźnik charakteryzujący strukturę pionową i przestrzenną roślinności w skali obszaru uzyskał ocenę złą U2. Tym niemniej prognozuje się, że dzięki objęciu części rezerwatu ochroną ścisłą wskaźnik ten ulegnie poprawie. W obrębie jednego z płatów siedliska występuje obfite naturalne odnowienie wiązowe, jesionowe i dębowe, mniej licznie klonowe. Na drugiej powierzchni większość odnowienia pochodzi ze sztucznych nasadzeń. Wyjątek stanowi odnowienie grabowe, które występuje obficie. W związku z powyższym wskaźnik charakteryzujący naturalne odnowienie w skali obszaru uzyskał ocenę niezadowalającą U1. Powierzchnie łągów dębowo-wiązowo-jesionowych w rezerwacie nie noszą śladów procesu gładowienia. Wskaźnik w skali obszaru uzyskał ocenę właściwą FV. Perspektywę ochrony siedliska na wszystkich powierzchniach oceniono jako niezadowalające U1. Jest to wynik niestabilnych w ostatnich latach warunków hydrologicznych. Coraz dłużej utrzymujące się susze, w szczególności w okresie wiosennym i letnim, mogą skutkować w przyszłości zmianą struktury i charakteru siedliska. W związku z powyższym w skali całego obszaru parametr ten otrzymał ocenę niezadowalającą U1.

Z punktu widzenia fitosocjologicznego siedlisko 91E0 reprezentowane jest przez podzespół *Fraxino-Alnetum typicum* podzespół typowy łągu jesionowo-olszowego. Pod względem składu gatunkowego wszystkie warstwy zbiorowiska są typowo wykształcone. W runie licznie występują gatunki typowe dla lasów łągowych. W drzewostanie niepodzielnie dominuje olsza czarna w wieku 36 lat. Młody wiek drzewostanu oraz antropogenicznie zmieniona struktura przestrzenna zbiorowiska (drzewostan pochodzi z nasadzeń), zdecydowanie obniża ocenę ogólna stanu zachowania siedliska. Ogólny stan

ochrony siedliska 91E0 oceniono jako niezadowolającą U1. Ocena ta wynika z młodego wieku drzewostanu (<20% udział drzew starszych niż 100 lat i <50% udział drzew starszych niż 50 lat), co było przyczyną obniżenia oceny wskaźnika wieku drzewostanu do poziomu złego U2. Kolejnymi wskaźnikami, które wpłynęły na obniżenie ogólnej oceny siedliska są: pionowa struktura roślinności oraz naturalne odnowienie drzewostanu (antropogenicznie zmieniona lecz zróżnicowana, drzewostan pochodzi z odnowień sztucznych, jedynie punktowo występuje naturalne odnowienie jesionowe i olszowe). Wskaźniki te uzyskały ocenę niezadowolającą U1. Dodatkowo parametr perspektyw zachowania siedliska w stanie nie pogorszonym w perspektywie najbliższych 10 lat, uzyskał ocenę niezadowolającą U1. Powodem nadania takiej oceny są coraz częstsze długotrwałe susze, które mogą doprowadzić do zapoczątkowania procesu grądowienia płatu, a co za tym idzie zmiany jego struktury i funkcji. Z tych też względów stan zachowania tego siedliska należy monitorować w celu uzyskania odpowiedzi, czy zasadnym jest wskazywanie go jako przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000.

Rezerwat został utworzony zarządzeniem Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 14 czerwca 1996 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M. P. poz. 408). Obecnie funkcjonuje on w obrocie prawnym jako forma ochrony przyrody w oparciu o rozporządzenie Wojewody Mazowieckiego z dnia 31 października 2008 r. w sprawie rezerwatu przyrody "Kantor Stary" (Dz. Urz. Woj. Maz. poz. 7040). Równoległe z niniejszym zarządzeniem procedowane jest kolejne zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie w sprawie rezerwatu przyrody Kantor Stary, które poza uregulowaniem stanu prawnego dotyczącego tego obszaru wyznaczy również dla rezerwatu otulinę. Wyznaczonym dla tego obszaru celem ochrony jest zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych wielogatunkowych drzewostanów liściastych z licznymi drzewami pomnikowymi. Przeprowadzone przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie badania monitoringowe wykazały, że z powodu licznych zagrożeń, które występowały i występują na terenie rezerwatu, stan zachowania jego celu ochrony uległ pogorszeniu od momentu jego ustanowienia. Szczególny wpływ miały na to gradacje opiętka dwuplamkowego oraz masowe zamieranie jesionów. Gradacja opiętka dębowego, który jest wtórnym szkodnikiem drzewostanów dębowych, doprowadził do zamierania znacznej części dębów, w tym również tych pomnikowych. Pojawienie się masowych pojawów tego owada wynika bezpośrednio z długotrwałych susz i utrzymujących się upałów. Niedobory wody osłabiają dęby, które w takim stanie stają się bardzo podatne na ataki opiętka. Dodatkowo same długotrwałe upały są czynnikiem, który sprzyja ich masowym pojawom. W związku z powyższym na terenie rezerwatu doszło do przerzedzenia w niektórych fragmentach drzewostanu dębowego oraz rozwinięcia się w lukach drugiego piętra tworzonego w przewadze przez grab pospolity. Rezerwat zasilany jest głównie przez wody opadowe i na szczeblu lokalnym, poprzez plan ochrony, nie jest się w stanie zapobiec trudnym do eliminacji zmianom klimatycznym prowadzącym do ocieplenia klimatu, spadku wartości opadów atmosferycznych i przekształceń składu gatunkowego drzewostanów. Z tych też względów, działania ochronne w materii zachowania celu ochrony rezerwatu skupiać się będą na monitorowaniu kierunku, w jakim będą zachodzić w nim zmiany. Na chwilę obecną nie można bowiem w jednoznaczny sposób stwierdzić czy uda się utrzymać stan ochrony siedlisk przyrodniczych na obecnym stanie. Jeżeli będziemy mieli w dalszym ciągu do czynienia z niestabilnymi warunkami klimatycznymi, to może okazać się, że drzewa pomnikowe znikną z tego obszaru a realnym do utrzymania celem ochrony rezerwatu będzie mozaika lasów o cechach naturalnych o bujnym runie i stanowiskami chronionych gatunków roślin. Rezerwat wyróżnia się bardzo dużą liczbą stanowisk chronionych gatunków roślin. Należą do nich: mieczyk dachówkowaty *Gladiolus imbricatus*, podkolan biały *Platanthera bifolia*, widłak jałowcowaty *Lycopodium annotinum*, widłak goździsty *Lycopodium clavatum*, nasięźrzał pospolity *Ophioglossum vulgatum*, pełnik europejski *Trollius europaeus*, listera jajowata *Listera ovata*, kruszczyk szerokolistny *Epipactis helleborine*, gnieźnik leśny *Neottia nidus-avis*, lilia złotogłów *Lilium martagon*, wawrzynek wilczczyko *Daphne mezereum*. Jeżeli zatem doszłoby do sytuacji ustąpienia drzew pomnikowych, to nie będzie ona przyczyną bezpowrotnej utraty wartości przyrodniczych tego miejsca. W oparciu o wyniki prowadzonego monitoringu będzie wówczas możliwe sformułowanie nowego kierunku, zapewniającego objęcie odpowiednią ochroną najcenniejszych elementów rezerwatu, jako ekosystemu budowanego z wielu składowych fitocenoz kształtowanych czynnikami klimatycznymi.

Zagrożenia wewnętrzne istotne dla zachowania wartości przyrodniczych rezerwatu obecnie nie występują. Jego ekosystemy wykazują dość dużą stabilność, która jest charakterystyczna dla lasów zróżnicowanych. Masowo pojawiającego się na siedliskach grądowych rezerwatu odnowienia grabu nie można uznać za zagrożenie. W niektórych fazach rozwojowych tych siedlisk jego dominacja ilościowa jest naturalna. W drzewostanach tworzy on czasowo drugie piętro, którego trwałość, ze względu na cechy biologiczne tego gatunku jest jednak ograniczona. W porównaniu do dębu, które w warunkach naturalnych osiągają wiek 300-400 lat, grab jest gatunkiem krótkowiecznym. W czasie jednego cyklu życia drzewostanu grab odnawia się pod okapem często kilkakrotnie, z tym, że tylko jego pierwsze pokolenie powstaje głównie z obsiewu i jest w stanie dotrzeć do 80-100 lat. Pozostałe pokolenia wykształcają się zasadniczo z odrosli i są coraz bardziej krótkowieczne. W związku z powyższym, uznanie grabu w młodym pokoleniu za zagrożenie byłoby przedwczesne. Grab jest jednym z gatunków tworzących pierwotne siedliska grądów i jego obecność, w mniejszym lub większym udziale (w zależności od fazy rozwoju ekosystemu leśnego) jest naturalna. Ponadto, ze względu na długowieczność dębu, przejściowy wysoki udział grabu w dnie lasu i drugim piętrze nie jest sprzeczne z ustanowionym dla rezerwatu celem ochrony.

W ramach przeprowadzonych konsultacji społecznych, celem zapewnienia możliwości udziału społeczeństwa na zasadach i w trybie określonym w ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1094, z późn. zm.), Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Warszawie od 28 grudnia 2023 r. na okres 21 dni wyłożył projekt zarządzenia i podał do publicznej wiadomości informację o przystąpieniu do sporządzania zmiany planu ochrony poprzez:

- a) wywieszenie obwieszczenia w siedzibie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie
i na stronach internetowych Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie,
- b) wywieszenie obwieszczenia w siedzibie Urzędu Gminy Liw,
- c) wywieszenie obwieszczenia w siedzibie Nadleśnictwa Łochów,
- d) umieszczenie obwieszczenia na łamach lokalnej gazety.

W ramach przeprowadzonego postępowania z udziałem społeczeństwa uwagi do projektu zarządzenia wniosło Nadleśnictwo Łochów. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Warszawie po ich rozpoznaniu stwierdził co następuje.

1. *W projekcie planu ochrony dla rezerwatu przyrody Kantor Stary zostały zdiagnozowane zagrożenia dla płatów siedliska 9170 (grąd subkontynentalny). Jednym z nich jest obecność dębu czerwonego w drzewostanie, który negatywnie wpływa na przemiany fitocenozy grądowych. W oddz.198a w opisie taksacyjnym znajduje się tylko jedna kępa tego gatunku (0,20 ha) – we wschodniej części wydzielenia. Oprócz tego stanowiska, dąb czerwony występuje również w środkowej części oddz. 198 w postaci dwóch kęp zlokalizowanych obok siebie o powierzchniach 0,21 ha oraz 0,22 ha (mapa pogłądowa w załączeniu). Zgodnie z załącznikiem Nr 7 do w/w projektu planu, jednym z działań ochronnych jakie zostały zaplanowane na obszarach grądów 9170 to usuwanie gatunków obcych z jednoczesnym wywiezieniem drewna poza rezerwat. W związku z tym, że usunięcie dębu czerwonego spowoduje powstanie luk o łącznej powierzchni 0,63 ha, zdaniem nadleśnictwa w projekcie brakuje doprecyzowania, czy powierzchnie kęp należy pozostawić do naturalnej sukcesji (graba i leszczyny), czy też biorąc pod uwagę wcześniejsze doświadczenia oraz fakt, że znajdują się one w części rezerwatu objętej ochroną czynną, odnowić gatunkami właściwymi dla siedliska i przeznaczyć do dalszych prac pielęgnacyjnych i ochronnych.*

Uwzględniono wniesioną uwagę i rozszerzono zakres działania ochronnego jakim jest usuwanie gatunków obcych, poprzez jego uszczegółowienie w zakresie odnawiania i pielęgnacji powierzchni gniazdowych jakie mogą w jego następstwie powstać.

2. *Zdaniem nadleśnictwa należy również rozważyć zawarcie zapisu o występującym potencjalnym zagrożeniu ze strony rezerwatu (tj. martwe drzewa stojące wywroty i złomy), dla gruntów w bezpośrednim sąsiedztwie rezerwatu (inne własności, droga powiatowa, tereny leśne udostępnione na ogólnych zasadach) i sposobach ich likwidacji. Zagrożenie dla bezpieczeństwa*

mienia i życia wywołane możliwością przewrócenia drzew suchych, zawieszonych wywrotów, zwisających lub martwych konarów.

Na terenie rezerwatu przyrody obowiązują zakazy, które zostały zdefiniowane w art. 15 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody, jako zamknięty katalog zakazów. Ustawodawca uchwalając ten przepis wskazał równolegle, poprzez art. 15 ust. 2 tej ustawy, że pomimo wielkiej wagi, jaką należy przywiązywać do kwestii ochrony przyrody, to jednak w pewnych sytuacjach, takich jak prowadzenie akcji ratowniczej bądź podejmowanie działań mających na celu utrzymanie terenu w stanie niezagrażającym bezpieczeństwu, konieczne jest wysunięcie na plan pierwszy ochrony ludzi, w szczególności ich zdrowia i życia czy też mienia. W chwili zaistnienia na obszarze rezerwatu sytuacji, która stwarza zagrożenie dla zdrowia, życia czy też mienia ludzi, zwolnienie od obowiązujących zakazów wynika bezpośrednio z art. 15 ust. 2 pkt 3 ustawy o ochronie przyrody. Poprzez taką konstrukcję prawa ustawodawca sprawił, że kwestia ta nie wymaga już konkretyzacji w żadnej innej formie. Z tych też względów uregulowanie planem ochrony kwestii dotyczących bezpieczeństwa powszechnego wykraczałoby poza ramy ustawowego upoważnienia.

3. *Należy rozważyć możliwość zawarcia w projekcie zapisu dotyczącego monitorowania drzewostanów przylegających do terenów innej własności i terenów leśnych udostępnianych na ogólnych zasadach w celu oceny i identyfikacji zagrożeń dla bezpieczeństwa ludzi i mienia, określając jego zakres i częstotliwość oraz sposób i termin likwidacji zagrożeń.*

Cały rezerwat stanowią lasy będące własnością Skarbu Państwa w zarządzie Nadleśnictwa Łochów. Lasy innej własności znajdują się natomiast w jego otulinie. Zgodnie z przepisami ustawy o ochronie przyrody zapisy planu ochrony odnoszące się do otuliny rezerwatu przyrody mogą zawierać wyłącznie wskazania do dokumentów z zakresu planowania przestrzennego. Monitorowanie drzewostanów nie mieści się w granicach działań jakie mogą być zawarte np.: w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, z tych też względów, tego rodzaju regulacja nie może być zamieszczona w projekcie zarządzenia.

Projekt zarządzenia został przesłany do zaopiniowania Generalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska, który nie wniósł do niego uwag.

Pismem z dnia 24 stycznia 2024 r. znak WPN-I.6205.25.2024.AZ Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Warszawie, zgodnie z art. 19 ust. 2 ustawy o ochronie przyrody, przesłał projekt planu ochrony do zaopiniowania Radzie Gminy Liw. Rada Gminy Liw nie wydała uchwały w sprawie przedłożonego projektu zarządzenia, stosując tym samym, przewidziany przez ustawę o samorządzie gminnym, tryb milczącego przyjęcia tekstu projektu zarządzenia bez zastrzeżeń. Projekt zarządzenia został uzgodniony przez Wojewodę Mazowieckiego.

Ocena Skutków Regulacji (OSR)

1. Cel wprowadzenia zarządzenia.
Celem wprowadzenia zarządzenia jest wypełnienie delegacji ustawowej zawartej w art. 19 ust. 6 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2023 r. poz. 1336, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą o ochronie przyrody”.
2. Podmioty, na które oddziałuje akt normatywny.
Zarządzenie będzie oddziaływało:
 - 1) na Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska w Warszawie;
 - 2) na właściciela rezerwatu;
 - 3) jako powszechnie obowiązujący akt prawa miejscowego na wszystkie podmioty znajdujące się, lub które znajdują się w zasięgu terytorialnym objętym jego regulacją.
3. Konsultacje.
Projekt zarządzenia, jako akt prawa miejscowego podlega:
 - 1) na podstawie art. 59 ust. 2 ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie (t. j. Dz. U. z 2023 r. poz. 190) uzgodnieniu z Wojewodą Mazowieckim;
 - 2) na podstawie art. 19 ust. 2 ustawy o ochronie przyrody zaopiniowaniu przez właściwą miejscowo radę gminy;
 - 3) na podstawie art. 19 ust. 1 a ustawy o ochronie przyrody procedurze udziału społeczeństwa przewidzianej przez przepisy ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. z 2023 r. poz. 1094, z późn. zm.).
4. Wpływ regulacji na sektor finansów publicznych, w tym budżet państwa i budżet jednostek samorządu terytorialnego.
Wejście w życie przedmiotowego zarządzenia nie pociągnie za sobą żadnych dodatkowych skutków finansowych zarówno dla budżetu państwa jak i dla jednostek samorządu terytorialnego.
5. Wpływ regulacji na rynek pracy.
Zapisy w projekcie zarządzenia nie będą miały wpływu na rynek pracy.
6. Wpływ regulacji na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym na funkcjonowanie przedsiębiorstw.
Wydanie niniejszego aktu prawnego stanowi sposób realizacji celów ochrony przyrody. Wprowadzenie jego regulacji wyeliminuje wątpliwości i niejasności w odniesieniu do prowadzonej w obiekcie ochrony przyrody, co z kolei usprawni opracowywanie dokumentacji i wydawanie decyzji w prowadzonych w jego materii procedurach uzgodnieniowych. Spodziewać się również można, że przedmiotowy projekt przyczyni się do polepszenia warunków realizacji działań ochrony czynnej w związku z łatwiejszym dostępem do informacji dotyczących przedmiotów i celów podlegających ochronie. Proponowana regulacja nie będzie wywoływać skutków istotnych ze względu na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe, a także na osoby starsze i osoby niepełnosprawne. Projektowana regulacja nie wpłynie na proces inwestycyjny z uwagi na fakt, iż nie wprowadza żadnych zmian w odniesieniu do granic obszaru.
7. Wpływ regulacji na sytuację i rozwój regionalny.
Projektowana regulacja nie ma wpływu na sytuację i rozwój regionalny.
8. Ocena pod względem zgodności z prawem Unii Europejskiej.
Zarządzenie swym zakresem obejmuje: Kantor Stary PLH140007, czyli teren objęty ochroną w ramach sieci Natura 2000 ustanowiony Rozporządzeniem Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 11 września 2023 r. w sprawie specjalnego obszaru ochrony siedlisk Kantor Stary (PLH140007) (Dz. Urz. Woj. Maz. poz. 2123). Projekt zarządzenia jest zgodny z prawem Unii Europejskiej.